

процесів глобалізації та інтеграції: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Сєверодонецьк, 8 грудня 2021 р.). 2021. С. 53–54.

4. Білоус Р. В., Василичук В. І., Таран О. В. Використання методів кримінального аналізу під час оперативного провадження та досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. №1. С. 131–137.

Горошинський Олександр Олександрович,
аспірант кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ВЛАДИ АБО СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРАЦІВНИКОМ ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Демократизація суспільних відносин, конституційна реформа, активізація процесів євроінтеграції, удосконалення законодавства у рамках захищеності прав і свобод громадянина обумовлюють необхідність чіткого визначення теоретичної сутності правового статусу правоохоронних органів, що визначає їх роль та місце у побудові правової соціальної держави. Одним із завдань правової реформи в Україні є поліпшення роботи правоохоронних органів та забезпечення безпеки громадян у суспільстві. Особливої актуальності вищезазначене набуває у зв'язку вторгнення Російської Федерації на територію України.

Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу передбачена розділом XVII Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» [1].

Загалом, варто зазначити, що кримінальні правопорушення, передбачені в зазначеному розділі, належать до так званих загальних видів службових злочинів та злочинів, пов'язаних з наданням публічних послуг, безпосереднім об'єктом кожного з яких є суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках апарату управління органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, юридичних осіб публічного і приватного права, а також відносини, що забезпечують нормальну професійну діяльність тих осіб, які під час її здійснення наділяються правом надавати публічні послуги [2, с. 166].

Відповідно до статті 365 КК України перевищенням влади або службових обов'язків є умисне вчинення працівником правоохоронного органу дій, що явно виходять за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам,

інтересам окремих громадян, а також державним чи громадським інтересам, та інтересам юридичних осіб [1].

Враховуючи реалії сьогодення, стає очевидною потреба у зміні та удосконаленні окремих положень КК України загалом, та в частині щодо кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу зокрема. Крім того, окремі проблеми досліджуваного питання уже викликають науковий інтерес та мають дискусійний характер. Ще в 2011 році український дослідник М.І. Хавронюк, аналізуючи положення статті 364 КК України, звертав увагу, що більшість кримінальних кодексів Європейського Союзу не передбачають відповідальності за зловживання владою чи службовим становищем, а також за перевищення владних повноважень [3].

Зазначимо, що у кримінальному законодавстві зарубіжних країн кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень регулюється по-різному. Зокрема, в цьому можна переконатися, проаналізувавши відповідні норми кримінальних кодексів окремих країн Європейського Союзу.

Положення Кримінальний кодекс Французької Республіки 1994 року щодо службового зловживання умовно поділяють на три групи, зокрема, зловживання владою, що посягають на порядок управління; зловживання владою, здійснене проти приватних осіб та порушення службових обов'язків [2, с. 168].

Кримінальне Уложення Федеративної Республіки Німеччини передбачає відповідальність за одержання хабара та підкуп у підприємницькій діяльності, тобто у розділі, що стосується економічних злочинів. Водночас, нормативно-правовий акт не містить класичного розуміння поняття «зловживання владою» та «службовий злочин». Варто зазначити, що окремі статті Кримінального Уложення ФРН присвячені отриманню вигоди (стаття 331) та продажності (стаття 332). Статтею 335 передбачено відповідальність за невиконання службової дії [4].

Кримінальний кодекс Республіки Польща передбачає відповідальність за перевищення службових повноважень, зокрема про це мова йде у статті 231, відповідно до якої, переслідуванню піддано дії публічної посадової особи, яка, перевищуючи свої посадові повноваження, діє на шкоду публічним або приватним інтересам [5]. Водночас не пояснюється сутність поняття «перевищення» [6, с. 17].

У Кримінальному кодексі Латвійської Республіки службовим правопорушенням присвячено окремий розділ «Злочини, вчинені в структурі державної служби», зокрема, це статті що стосуються відповідальності посадової особи за перевищення службових повноважень та за зловживання службовим становищем. Крім того, КК Латвії під поняттям «державна посадова особа» розуміє представника державної влади, а також будь-яку особу, яка постійно чи тимчасово

виконує обов'язки державної служби або самоврядування, та мають право приймати рішення, обов'язкові для інших осіб, або здійснювати функції нагляду, контролю, дізнання або покарання, або розпоряджатися майном або фінансовими засобами держави [7].

Кримінальний кодекс Литовської Республіки містить три статті (хабарництво, зловживання та невиконання службових обов'язків). Крім того, визначено, що суб'єктом зловживання владою є державний службовець або прирівняна до нього особа, яка працює на державній службі [8].

Таким чином, більшість кримінальних кодексів країн Європейського Союзу містить статті що стосуються криміналізації такого явища як «перевищення службових обов'язків». Проте, окремо мова не йде про кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Скубак Е.О. Компаративістський аналіз сутності зловживання посадовим (службовим) становищем у закордонній та вітчизняній кримінально-правовій науці. *Правова позиція*. № 2 (23). 2019. С. 165–170.
3. Хавронюк М.І. Чому в Європі не розуміють прислів'я «відтюрми не зарікайся». *Українська правда*. 2011. 06 жовтня. URL: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/10/6/6642959>.
4. Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччина. URL: <https://constitutions.ru/?p=5854>.
5. Кримінальний кодекс Республіки Польща. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180001600/U/D20181600Lj.pdf>.
6. Лизогуб Я.Г. Кримінальний закон VS перевищення влади або службових повноважень: дискусія триває. *Юридична Україна*. 2019. № 3. С. 12–18.
7. Кримінальний кодекс Латвійської Республіки. URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=198833.
8. Кримінальний кодекс Литовської Республіки. URL: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243877>.